

Cinsiyetin Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması

Muammer YÜKSEL*

Öz

Bu çalışmada öğretmenlerin uzaktan eğitim süreçlerine yönelik tutum düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçtan doğrultusunda bireysel çalışama sonuçlarının birleştirilerek etkilerinin belirlenmesinde meta analiz yöntemi kullanılmıştır. Meta analize dahil edilecek çalışmaların belirlenmesinde 2020-2023 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, Google Scholar ve Ulakbim'deki tez ve makaleler incelenmiştir. Araştırmanın kapsamına uyan ve etki değeri hesaplanmasına imkan veren 32 çalışma belirlenmiş ve araştırmaya dahil edilerek analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca alt grup analizlerinin yapılmasına imkan sunan teknikler kullanılarak sınıf öğretmenliği ve diğer öğretmenlik branşlarında görev yapan öğretmenlerin tutum düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerinde cinsiyetin etkisinin küçük olduğu belirlenirken diğer branşlarda orta düzeyde etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Öğretmen, Uzaktan Eğitim, Cinsiyet, Meta-Analiz.

The Effect of Gender on Teachers' Attitudes Towards Distance Education: A Meta-Analysis Study

Abstract

In this study, it was aimed to determine whether the attitudes of teachers towards distance education processes differ according to gender. For this purpose, the meta-analysis method was used to determine the effects by combining the results of individual studies. In determining the studies to be included in the meta-analysis, theses and articles in the Higher Education Council National Thesis Center, Google Scholar and Ulakbim were examined between 2020 and 2023. 32 studies that fit the scope of the study and allow the calculation of the effect value were determined and analyzed by including them in the research. In addition, the attitude levels of teachers working in classroom teaching and other teaching branches were examined by using techniques that allow subgroup analyzes to be made. According to the results of the research, it was concluded that while the effect of gender was small on the attitude levels of classroom teachers towards distance education, it had a moderate effect in other branches.

Keywords: Teacher, Distance Education, Gender, Meta-Analysis.

Geliş/Received: 10.09.2023

Kabul/Accepted: 23.11.2023

Etik Kurul Beyanı: Bu araştırmada, anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşım bulunmadığından etik kurul onayı gerekmemektedir.

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, muammer.8845@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8692-0937
(Makale türü: Araştırma makalesi)

Giriş

Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim, farklı mekânlardaki öğrenci, eğitmen ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığı ile bir araya getirildiği kurumsal bir eğitim faaliyetidir. Farklı bir ifade ile uzaktan eğitim, farklı biçimlerle, farklı ortamlarda, birden fazla eğitmenin olduğu veya olmadığı, farklı eğitim örgütlerinde, değişik öğrenme seviyesi ve yaşlarda, değişik teknolojilerle, farklı öğretim yöntem ve yaklaşımlarıyla, farklı felsefi ve stratejik motivasyonlarla gerçekleştirilebilir (Simonsen vd., 2003; Akt. Gülbahar, 2022: 2). Al ve Madran (2004)'a göre uzaktan eğitim farklı coğrafyalarda yaşayan öğrencilerin, öğretmenlerin ve de öğretimde kullanılan materyallerin teknoloji yardımı ile bir araya geldiği eğitim şeklidir. Uzaktan eğitim, mekân ve zaman sınırlaması olmadan gerçekleştirilebilmesi, yaş sınırının olmaması, herkesin katılım gösterebilmesi gibi avantajları ile eğitimde fırsat eşitliğine katkı sağlamaktadır (İşman, 2005). 2020 yılında dünyayı etkisi altına alan virüs salgını nedeniyle her alanda olduğu gibi eğitim alanında da aksaklıklara neden olmuştur. Virüs salgını nedeniyle eğitim süreçlerine başta okulların kapanması şeklinde sonrasında ise asenkron ve senkron olarak sürecin devam edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte yapılan eğitim uzaktan eğitim olarak yürütülmüştür. Çoğu ülkede okullar kapatılmış ve öğretim süreci uzaktan eğitim platformları aracılığıyla sürdürülmektedir (Daniel, 2020: 92). Türkiye’de okulların kapanması kararı ile MEB, dijital eğitim platformu olan Eğitim Bilişim Ağı’nın (EBA) ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile işbirliği yaparak uzaktan öğretime geçmiştir. Bu durum uzaktan eğitimin çeşitli yönleriyle değerlendirilmesine fırsat sağlamıştır (Alper, 2020: 45). Yapılan bu yayınlar ve destek süreçleri akabinde asenkron etkinliklere destek amacıyla canlı dersler de gerçekleştirilmiştir (Yüceer, 2022; Özada, 2022; Şahin, 2023). Çevrimiçi eğitim veya uzaktan eğitim, nüfusun birçok farklı kesimi arasında popülerlik kazanarak, eğitim için kabul edilen bir araç haline gelmiştir (Means, Toyama, Murphy, Bakia ve Jones, 2010: 38). Bilgi ve iletişim teknolojileri yardımı ve İnternet/İntranet gibi yerel ve geniş alan ağları aracılığı ile zaman ve mekândan bağımsız olarak bilgiye erişimi ve çoklu ortam uygulamaları ile etkileşim sağlanarak, öğretim etkinliklerinin elektronik öğrenme ortamlarında yürütülmesi “e-öğrenme” olarak tanımlanabilir (Gülbahar, 2022). Alanyazında pek çok kavram birbirleri ile karıştırılmakta ve birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu çalışmada pandemi sürecinde gerçekleştirilen e-öğrenme süreçleri uzaktan eğitim olarak kabul edilerek bu kapsamdaki öğretmenlerin gerçekleştirmiş oldukları eğitim süreçleri incelenmiştir.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları

Alanyazın incelendiğinde özellikle son yıllarda öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik

tutum düzeyleri üzerine yapılan araştırmaların fazla olduğu belirlenmiştir. Bunda teknolojik alandaki gelişmelerin ve kullanımındaki yaygınlaşmanın yanında yakın zamanda gerçekleşen COVID-19 salgın sürecinde eğitime devam etmede alternatif olarak kullanılması da yer almaktadır. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumlardaki ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması, öğretmenlerin işlerine daha istekli olmalarını ve kendilerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Öğretmen motivasyonunun artması öğrenci motivasyonunu doğrudan artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Bishay, 1996: 153). Öğretmenlerin motivasyonları üzerindeki bu etkiler öğrencilere de yansımaktadır. Bu açıdan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının da öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri üzerinde yansımalarının olması beklenmektedir. Bunların yanında son yıllardaki ani gelişmeler (Covid 19 salgını, deprem gibi) öğretmenlerin tutumlarını şekillendirmede etkili olmuştur. Covid-19 pandemisi sürecinde öğretmenler birçok yeni zorlukla karşılaşmasına rağmen mesleki gelişmelerine devam etmek zorunda kalmıştır. Birçok öğretmen deneyimsiz olmalarına rağmen, yüz yüze eğitim olmadan öğrenme sürecini yalnızca uzaktan eğitimle yürütmek zorunda kalmışlardır (Alper, 2020: 47). Ayrıca yeni teknolojilere ve yeni uygulamalara ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Bunların başında sanal sınıf uygulamaları ve öğrenme yönetim sistemleri gelmiştir. Covid-19 salgınının getirdiği fiziksel, ekonomik ve psikolojik sorunların yönetilmesinde öğretmenin işini daha da zorlaşmıştır (Düzgün, 2021: 113). Yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçiş, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin uyum sağlamasını gerektirmiş ve her ikisi de çok sayıda zorlukla karşı karşıya kalmışlardır (Boukranaa vd., 2023: 128). Öğretmenlerin tutum düzeylerindeki değişimlerinde bireysel ve çevresel pek çok faktör etkili olmaktadır. Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını etkileyen bu faktörler pek çok araştırmada yer edinmiştir. Bunlardan bazıları cinsiyet, kıdem, yaş, yerleşim yeri, eğitim düzeyi, medeni durum gibi değişkenlerdir. Örneğin, Ülkü tarafından 2018’de yapılan bir çalışmada ilk okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları incelenmiş ve araştırmada öğretmenlerin öğrenim durumu, cinsiyet, kıdem, branş gibi değişkenlere göre uzaktan eğitime yönelik tutumlarında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Benzer şekilde Moçoşoğlu ve Kaya (2020)’nın yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının cinsiyetlerine, yaşlarına, eğitim durumlarına, çalıştıkları kurum türüne, evlerinde bilgisayar olup olmama ve internet bağlantısı bulunup bulunmama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görölürken mesleki kıdemlerine göre ise anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Yumbul (2021) araştırmasında ise COVID-19 sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerinde kıdem, branş ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı farklılık olduğunu belirlemiştir.

Bu bilgiler ışığında COVID-19 pandemisi sürecinde eğitim süreçlerine uzaktan eğitim süreçleriyle devam etmek zorunda kalan öğretmenlerin cinsiyete ve branşa göre uzaktan eğitime

yönelik tutum düzeylerinin farklılaşması durumu araştırmacı tarafından incelenmiştir. Araştırmada eğitim süreçlerinde en çok etkilenen öğrenci, öğretmen ve veli üçgeninde yer alan öğretmenlerin seçilmesinin nedeni uzaktan eğitim süreçlerinin öğretmenlerin tutumlarına yansımaların incelenmek istenmesidir. Alanyazın incelendiğinde öğretmenler üzerinde yapılan tutum çalışmalarına yönelik farklı sonuçların bulunduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde farklı araştırmacılar tarafından farklı sonuçların ele alınması problem durumlarının sonuçlandırılmasında hatalara ve yanlış yorumlanmalara neden olabilir. COVID-19 sürecinde eğitim kurumlarının, ebeveynlerin ve öğretmenlerin öğrencileri öğrenme faaliyetlerine dahil etme yönündeki tüm çabalarına rağmen, eğitimin sürekliliğini sağlamak herkes için zorken öğretmenlerin eğitime bakışları içinde psikolojik zorluklar oluşturmuştur (Goudeau vd., 2021: 1273). Araştırmacı tarafından bu etkiler ve farklı sonuçların birleştirilerek genel olarak incelenmesi ve sonuçların yorumlanarak alanyazına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmada COVID-19 pandemi sürecinden sonra öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları üzerine yapılan çalışmalar incelenerek tutum düzeylerinin cinsiyet ve görev yapılan branşa göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Yöntem

Meta Analiz

Araştırmada literatür tarama metotlarından olan meta-analiz yönteminden yararlanılmıştır. İlk kez Gene V. Glass (1976) tarafından ifade edilen meta-analiz kavramı, bir araştırma problemindeki birçok çalışmanın sonuçlarını bir araya getiren araştırma yöntemi olarak tanımlanmıştır. Meta-analiz, bireysel çalışmalardan elde edilen sonuçların birleştirilmesi ve yorumlanması amacıyla kullanılan istatistiksel uygulamadır (Glass, 1976: 4; Wolf, 1986: 10). Meta-analiz, bireysel çalışma sonuçlarından elde edilen etki büyüklüklerinin örneklem büyüklüğünü de dikkate alarak yürütülen ve farklı çalışmaların sonuçlarının birleştirilerek sunulmasını sağlayan bir analizdir (Schwarzer, Carpenter ve Rucker, 2015). Meta-analiz farklı çalışma sonuçlarının birleştirilmesine olanak sağlayan bir üst analiz anlamına gelmektedir. Meta analiz sürecinde alt grupların etkileri de incelenebilmektedir. Böylece çalışmada yer alan farklı alt grupların sonuçları karşılaştırılabilir ve etki boyutları ayrıca incelenebilir.

Araştırmada bireysel araştırma sonuçlarının kullanılarak meta analiz yöntemi kullanılmıştır. Meta-analiz, niceliksel çalışmaların istatistiksel sonuçlarının sistematik bir şekilde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şen, 2019: 4). Meta analiz sayesinde farklı yöntemlerin karşılaştırılması amacıyla uygulamalar yapılabilmekte ve bu uygulamalar sonucunda gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenebilmektedir. Bir noktadan sonra uygulamanın anlamlı fark yaratıp yaratmamasından daha önemli bir durum, bu uygulamanın ne

kadar etkili olduğu ile ilgilidir. Meta analiz yöntemi bu etki büyüklüğü hakkında bilgi vermektedir.

Meta-Analize Dâhil Edilme Kriterleri

Araştırmada kullanılan bireysel çalışmaların belirlenmesinde çalışmalar aşağıdaki kriterlere göre dahil edilmişlerdir.

- 1- 2020-2023 yılları arasında *Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi*, *Google Scholar* ve *Ulakbim*'de taranan Türkçe dilinde makale ve tez çalışmaları,
- 2- COVID-19 Pandemi süreci sonrası öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerini içeren çalışmalar,
- 3- Analizin gerçekleştirilebilmesi için etki büyüklüklerinin hesaplanmasında cinsiyet ile branş değişkenlerini içeren ve kadın-erkek öğretmenlerin tutum düzeylerine ait ortalama ve standart sapma değerlerinin verildiği bireysel çalışmalara araştırmada yer verilmiştir.

Meta-Analize Dâhil Edilecek Çalışmaların Belirlenmesi

Araştırma kapsamında meta-analize hangi çalışmaların dahil edileceğine karar verirken 2020-2023 yılları arasında *Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi*, *Google Scholar* ve *Ulakbim*'deki tez ve makaleler incelenmiştir. Verilerin elde edilmesinde özellikle “uzaktan eğitim”, “öğretmen” ifadeleri ile araştırmalar yürütülmüş ve sonrasında “cinsiyet” ve “branş” değişkenini içeren çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan araştırma sonrası belirtilen kavramları içeren çalışmalar dosyalanmış ve sonrasında kontrol formu ile meta analiz süreci için gerekli olan verilere sahip olup olmadıkları incelenmiştir.

Kodlama Prosedürleri ve Alt Gruplar

Araştırma kapsamında, bireysel çalışmaya ait sıra numarası, çalışmanın adı, yazarı, yayım yılı, alt gruplar için örneklem sayıları, alt grupların ortalama ve standart sapma değerleri gibi bilgiler toplanarak ve kodlanmıştır. Alt grup analizlerinin bir parçası olarak öğretmenlerin branş türünün anlamlı farklılıklara neden olup olmadığının incelenmesi için bu değişkende kodlanmıştır. Uzmanlar tarafından yapılan kodlamaların güvenilirliğinin incelenmesi için elde edilen veriler iki ölçme ve değerlendirme uzmanına gönderilerek uzlaşma yüzdeleri hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik daha sonra "Eşleşme sayısı/Eşleşme sayısı + Uyuşmazlık sayısı" formülü kullanılarak belirlenmiştir. Hesaplamalar sonucunda bu uyumun yüzde 94 olduğu belirlenmiştir. Kodlayıcılar arasındaki uygunluğun %70'in üzerinde olması güvenilirliğin yeterli olduğunu göstermektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 81).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2023 tarihleri arasında Türkiye’ de yapılan uzaktan eğitime yönelik öğretmenler üzerinde gerçekleştirilen 53 çalışma ile başlanmış ancak yapılan incelemeler sonucunda etki büyüklüğünün hesaplanması için gerekli verileri içeren, uzaktan eğitimde öğretmenlerin cinsiyetleri ile ilişkili olduğu belirlenen ve alt grup analizleri için öğretmenlerin branşlarını içeren 32 çalışma oluşturmaktadır. Bu çalışmaların 22’si diğer bölümlerde ve 10’ u sınıf öğretmeni olarak görev yapan öğretmenleri içermektedir. Cinsiyete göre uzaktan eğitime yönelik öğretmenlerin tutumlarının değişimine ilişkin meta analize dahil edilen çalışmalara ait bilgiler Tablo 1’ de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Çalışmalar

Çalışma	Kadın	Erkek	Toplam	Bölüm
Acar, 2023	36	16	52	Diğer
Akman, 2021	228	158	386	Diğer
Balcı, 2022	272	119	391	Sınıf
Çakmak, 2022	31	23	54	Diğer
Çelebi, 2022	108	92	200	Diğer
Çetin, 2022	254	149	403	Sınıf
Çetinkaya, 2023	43	50	93	Sınıf
Demir, 2023	74	34	108	Diğer
Demirden, 2022	318	181	499	Sınıf
Demiröz, 2022	341	91	432	Diğer
Dölek, 2022	84	70	154	Diğer
Güney, 2021	188	148	336	Diğer
Gürsül, 2022	201	121	322	Sınıf
Kara, 2022	83	98	181	Diğer
Karademir, 2022	205	195	400	Diğer
Karagöl, 2022	309	195	504	Diğer
Karagül ve Sen, 2021	140	152	292	Diğer
Karalar, 2021	130	43	173	Diğer
Kara Keser, 2022	119	46	165	Sınıf
Kılıç, 2022	180	151	331	Diğer
Kırkıç, 2020	424	204	628	Diğer
Koca, 2020	167	178	345	Diğer
Koçak, 2022	242	166	408	Diğer
Kosan, 2022	249	141	390	Sınıf
Küçüker, 2021	485	326	811	Diğer
Özada, 2022	143	59	202	Sınıf
Özkan, 2023	134	35	169	Diğer
Sahin, 2023	121	145	266	Sınıf
Ulutaş, 2022	182	223	405	Diğer
Yumbul, 2021	292	34	326	Diğer
Yüceer, 2022	194	166	360	Sınıf
Zülfikar, 2023	55	30	85	Diğer

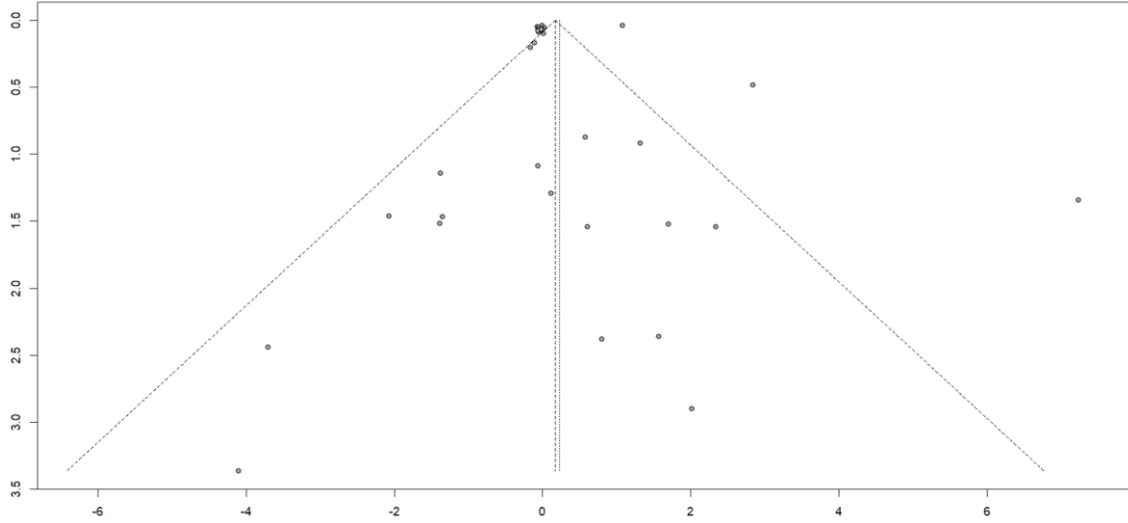
Verilerin Analizi

Meta-analitik çalışmalarda karşılaştırılabilir ölçümler yapabilmek amacıyla değişkenler arasındaki ilişkinin büyüklüğünü veya gücünü gösteren etki büyüklükleri kullanılmaktadır. Analizde kullanılmak için bireysel çalışmalardan elde edilen etki büyüklükleri örneklem büyüklüğüne göre ağırlıklandırılır ve genel etki büyüklüğünün hesaplanmasında bu ağırlıklı olarak hesaplanan etki büyüklüklerinin ortalaması kullanılır. Etki büyüklüğü, iki değişken arasındaki ilişkinin gücünü yansıtan yani bir işlemin etkisinin büyüklüğünü gösteren değerdir. Etki büyüklüğü iki değişken arasındaki herhangi bir ilişkiyi açıklayabilir (Borenstein ve diğerleri, 2009: 32; Şen ve Yıldırım, 2020: 136). Meta analizde rastgele etkiler ve sabit etkiler modelleri olmak üzere iki farklı model vardır. Yapılan çalışmada analize dâhil olan bireysel çalışmalarda raporlanan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerine yönelik farklılıkların rastgele etkiler modeli kullanılmasının nedeni örnekleme hatasından farklı olduğunun varsayılmasıdır. Aksi durumda araştırmacılar tarafından sabit etkiler modeli kullanılmalıdır. Bu çalışmada rastgele etkiler modeli kullanılmıştır. Meta-analizde farklı etki büyüklükleri kullanılabilir. Bu çalışmada kullanılan etki büyüklüklerinin hesaplanmasında standart sapma ve ortalama değerleri kullanılarak *Cohen d* etki büyüklükleri hesaplanarak kullanılmıştır. Cohen's d değeri "0.20-0.50 arasında küçük etki, 0.50-0.80 arasında orta etki ve 0.80 ve üstünde büyük etki" olarak yorumlanmaktadır. Meta analize dahil edilen çalışmalar için heterojenlik ve yanlılık incelemeleri yapılması gerekmektedir. Heterojenlik çalışmaların birbirlerinden farklılaşma durumları hakkında bir inceleme iken yayın yanlılığı araştırmaya dahil edilen çalışmaların tek taraflı olma durumlarına ait yapılan incelemedir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmalar heterojenlik açısından (Borenstein ve diğerleri, 2009: 32) incelendiğinde $Q_{(sd=32)}$ değeri 729.14 ($p<0,01$) olarak belirlenmiştir. Hesaplan bu değer, Ki-kare dağılım tablosunda serbestlik derecesine göre incelendiğinde hesaplanan değerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Hesaplanan bu değer kritik Ki-kare değerinden yüksek olması araştırmaya dahil edilen verilerin homojen yapıda olmadığını göstermektedir. Homojenliğin ya da heterojenliğin test edilmesinde kullanılan bir başka yöntemde I^2 değerinin hesaplanmasıdır. Bu değer yorumlanmasıyla ilgili olarak, " $I^2=25$ düşük heterojenlik, $I^2=50$ orta heterojenlik ve $I^2=75$ yüksek heterojenlik" şeklinde ifade edilebilmektedir (Higgins & Thompson, 2002: 1540). Araştırmaya dahil edilen veriler üzerinden hesaplanan modele ait I^2 değeri %95.7'dir. Bu değer incelendiğinde çalışmanın yüksek heterojenlik gösterdiği ifade edilebilir.

Yapılan çalışmada hesaplanan ortalama etki büyüklüğünün çalışmalardaki gerçek etkileri yansıtmaması beklenir. Yayın yanlılığı çalışmaya dahil edilen bireysel çalışmaların yanlı olarak seçilip seçilmediği hakkında araştırmacıya bilgiler sunar. Yayın yanlılığının olmaması çalışmanın güvenilirliği hakkında bilgi edinilmesine de olanak sağlamaktadır. Mevcut araştırma için yayın yanlılığının incelenmesine yönelik hesaplanan etki büyüklüklerinin dağılımlarına ait huni grafiği

Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Cinsiyetin Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri Üzerindeki Etkisine Yönelik Huni Grafiği

Şekil 2’de verilen huni grafiği incelendiğinde araştırmaya dahil edilen etki büyüklüklerinin dağılımlarının simetrik olduğu görülmektedir. Bu inceleme öznellik içeren bir süreç olduğu için simetrikliğin bozulması için gerekli olan araştırma sayısının hesaplanmasına yönelik “fail-safe N” değerinin incelenmesi gerekmektedir (Rothstein, Sutton ve Borenstein, 2006: 241). Farklı yaklaşımlarla hesaplanan “fail safe N” değerleri Rosenthal yaklaşımına göre 174 ve Rosenberg yaklaşımına göre 52 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler çalışmada anlamlı çıkan p değerinin anlamsız çıkması yani yanlışlanabilmesi için gerekli olan en az çalışma sayısını ifade etmektedir. Her iki farklı yaklaşımda da elde edilen değerler çalışma sayısından çok daha büyük olduğu için yapılan çalışmanın yayın yanlılığı açısından dirençli olduğu ve bulgularda yayın yanlılığının olmadığını şeklinde yorumlanabilir (Oswald & Plonsky, 2010:86). Yayın yanlılığı incelemesine yönelik yapılan bir başka test olan Kendall tau b değeri=0,463 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu değer, istatistiksel olarak manidar bulunmadığı için yayın yanlılığı olmadığı belirlenmiştir. Verilerin analizinde açık erişimli R programı 4.1.2 (2023-07-03) versiyonu içinde “meta 6.5-0” ve “metafor 4.2.0” paketleri kullanılmıştır.

Bulgular

Model Sonuçları

Bireysel çalışma verilerinden oluşan etki büyüklüklerinden yola çıkılarak oluşturulan sabit etkiler modeli (S.E.M) ve rastgele etkiler modeli (R.E.M) bulguları ile heterojenlik test sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Etkisine Yönelik Model Sonuçları ve Heterojenlik Testi Bulguları

Model	N	d	Z	S.H.	%95' lik		sd	Q	p	I ²
					Alt	Üst				
S.E.M.	32	0.174	10.53	0.02	0.14	0.21				
R.E.M.	32	0.232	1.42	0.07	-0.07	0.56	31	729.1	0.00	95.7

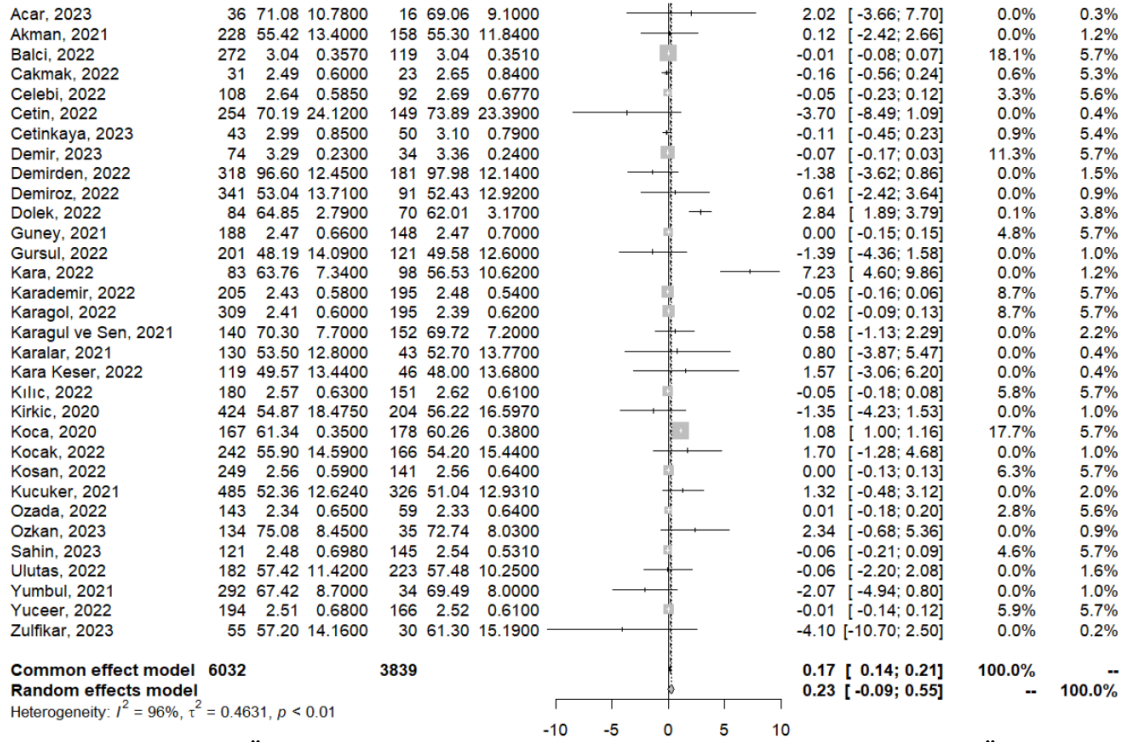
Not: d=Ortalama Etki Büyüklüğü; S.H.=Standart Hata; S.E.M.=Sabit Etkiler Modeli; R.E.M.=Rastgele Etkiler Modeli

Meta analizde araştırmaya dahil edilen çalışmalara yönelik sabit etkiler modeli ve rastgele etkiler modeline göre hesaplamalar yapılabilmektedir. Mevcut araştırmada Rastgele etkiler modeline göre hesaplanan etki büyüklüğü, %95 güven aralığı ve 0.07 standart hata (-0.09 alt sınır ve 0.55 üst sınır) ile 0.232 olarak belirlenmiştir. sabit etkiler modelinde ise etki büyüklüğü %95 güven aralığı ve 0.03 standart hata (alt sınır 0.14 ve üst sınır 0.21) ile 0.174 olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada, rastgele etkiler modeli seçilmesinin nedeni bireysel çalışmalarda belirlenen uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerine ilişkin farklılıkların örnekleme hatasından farklı olduğunun varsayılmasıdır. Heterojenliğe dair kanıtların olması durumunda araştırmacılar tarafından meta-analizlerinde rastgele etkiler modelini uygulayarak gözlemlenen çalışmaların ötesinde genellemeler yapılabilmektedir. Rastgele etkiler modeline göre ortalama etki büyüklüğünün değeri 0.23 olarak belirlenmiştir. Cohen'in (1988) sınıflamasına göre bu değer, cinsiyetin öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin orta düzeyde etki büyüklüğünü işaret etmektedir.

Bireysel Çalışmalara Ait Orman Grafiği

Kullanılan rastgele etkiler modeline göre araştırmada yer alan tüm bireysel çalışmaların kadın ve erkek gruplarına ait ortalama, standart sapma ve bu değerlere göre hesaplanan etki büyüklüklerinin düzeylerini gösteren orman grafiği Şekil 2'de verilmiştir.

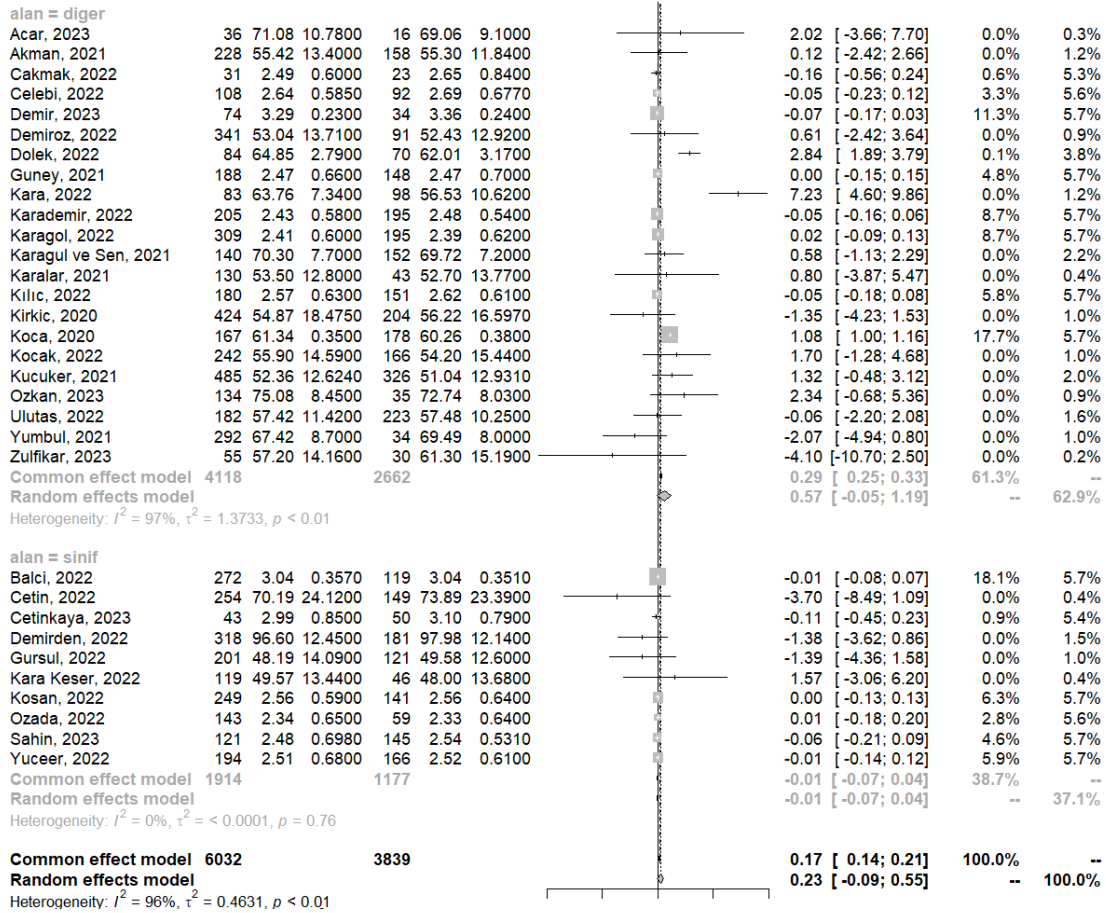

Şekil 2. Cinsiyetin Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Orman Grafiği

Şekil 2’ de sunulan Orman grafiğindeki kare şekiller etki büyüklüklerini göstermektedir. Karelerin büyüklüğü etkinin boyutunu ve yanlarında uzanan çizgiler ise %95 güven aralığını belirtmektedir. Verilen orman grafiği bireysel araştırmalarının etki büyüklüklerinin görsel olarak incelenmesine olanak vermekte ve etkinin yayılımını da araştırmacılara sunmaktadır. Yukarıda verilen şekil incelendiğinde araştırmada en büyük etkinin Koca (2021)’nin yapmış olduğu çalışmada belirlendiği görülmektedir.

Alt Grup Analizi

Meta analizde yer alan çalışmalara ait alt grupların ayrı ayrı analizi gerçekleştirilebilmektedir. Meta analize dahil edilen çalışmalar incelendiğinde bunlardan 10’unun sınıf öğretmenleri üzerinde ve 22’sinin diğer branşlardan öğretmenler üzerinde yürütülmüş olduğu belirlenmiştir. Yapılan alt grup analizine ait bulgular Şekil 3’ te sunulmuştur.

Şekil 3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri Cinsiyet Etkisine İlişkin Alt Grup Analizine Ait Orman Grafiği

Şekil 3 incelendiğinde sınıf öğretmenlerini içeren alt grubun sabit etkiler ve rastgele etkiler modeline göre modelin manidar ancak etkisinin küçük olduğu belirlenmiştir. heterojenlik incelenmesinde grubun homojen dağıldığı ve çalışmaların benzer sonuçlar sunduğu ve hesaplanan ortalama etki büyüklüğüne göre sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri üzerinde cinsiyetin etkisinin küçük olduğu belirlenmiştir. Diğer öğretmen branşları ile yapılan çalışmalarda ise sabit etkiler ve rastgele etkiler modellerin ikinin de manidar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca heterojenlik değerinin %97 olduğu yani çalışmaların farklılıklarının yüksek olduğu bulunmuştur. Modellerin ortalama etki değerleri incelendiğinde rastgele etkiler modelinin sabit etkiler modeline göre daha yüksek etki büyüklüğüne sahip olduğu ve her iki model için de öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri üzerinde cinsiyetin orta düzeyde etkili olduğu belirlenmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin çoğunluğunun uzaktan eğitim konusunda herhangi bir deneyimi olmamasına rağmen çalıştıkları kurumların yardım ve çabaları ile bu süreçte başarılı olmuşlardır. Uzaktan eğitime yönelik öğretmenlerin tutumları olumsuz olsa da uzaktan eğitimi bir eğitim

sistemi olarak gördükleri için bakış açıları farklılık göstermektedir (Erten, 2022: 138). Seçilen modele göre tüm çalışmalar için hesaplanan etki büyüklüklerinin ortalaması 0,23 olarak belirlenmiştir. Belirlenen değere göre Türkiye’de öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerinin üzerinde cinsiyet etkisinin düşük düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çalışmada yer alan pek çok bireysel araştırmada cinsiyetin oluşturduğu farklılığı ortaya çıkarmaktadır (Acar, 2023: 44; Çetin 2022: 52; Karagöl, 22: 62). Ancak alanyazındaki bazı çalışmalarda öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik cinsiyetler arasında belirgin bir fark olmadığını belirtilmiştir (Kütükçü ve Kırkıkç, 2021; Yumbul, 2021). Araştırma kapsamında yapılan alt grup analizi sonucunda branşlara göre farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bu da öğretmenlerin COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerinin branşlarındaki farklılıklara göre değişiklik gösterdiğini şeklinde yorumlanabilir. Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyetin etkisinin çok düşük olduğu ancak diğer branşlarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları üzerinde cinsiyetin daha çok etkili olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiği bulguyu destekleyen çalışmaların olduğu ve öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutum düzeylerinin branşlara göre farklılaştığı belirlenmiştir (Demir, 2021; Deniz ve Bağçeci, 2022). Analiz sonuçlarına göre çalışmaların çoğunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre tutum ortalamalarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelenmesi sonucunda yapılan araştırmalarda ortalama farklılıkların değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. COVID-19 salgın sürecinde sosyoekonomik bakımdan dezavantajlı bölgelerde görev yapan öğretmenler, öğrencilerin çoğunun fiziki eksiklikler nedeniyle uzaktan eğitim sürecine katılmadıklarını bununda kendilerinin motivasyonlarını etkilediklerini ifade etmişlerdir (Emin ve Altunel, 2021: 29; Boukranaa vd., 2023: 138). Yine aynı çalışmada bu eksikliklerinin yanında geçiş sınavına hazırlanan öğrencilerin kaygı ve endişelerinin artmasının öğretmenler üzerinde olumsuz yansımaları olduğu aktarılmıştır. Uzaktan eğitimin bu gibi zorlu süreçte kullanımında karşılaşılan zorlukların öğretmenlerin tutumlarını etkileyen bir etmen olmuştur (Emin ve Altunel, 2021:32).

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de özellikle sınıf öğretmenliği branşı dışındaki branşlarda görev yapan öğretmenlerin cinsiyet ve uzaktan eğitime yönelik tutumlarını inceleyen çalışmalar yapılarak ileriki eğitim süreçlerinde cinsiyete dayalı ön yargılarının giderilmesi için eğitim süreçlerinin sunulması önerilmektedir.

Yazar Katkıları: Bu makale tek yazarlı olarak yazılmıştır.

Çıkar Beyanı: Bu makalede herhangi bir çıkar tartışması yoktur.

Kaynakça

Acar, F. (2023). Coğrafya öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının Buca ilçesi özelinde incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi,

Sakarya.

- Akman, A. (2021). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Alper, A. (2020). Pandemi sürecinde K-12 düzeyinde uzaktan eğitim: durum çalışması, *Milli Eğitim* 49 (1), 45-67.
- Balcı, Ş. (2022). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının değişik faktörler açısından belirlenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Bishay, A. (1996). Teacher motivation and job satisfaction: A study employing the experience sampling method. *Journal of Undergraduate Sciences*, 3 (3), 147-155.
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T., & Rothstein, H. R. (2009). *Introduction to meta-analysis*. Chichester: Wiley.
- Boukranaa, A. M., Mjahad, A. A. ve Mohammed, R. E. (2023). Students and teachers' attitudes towards the effectiveness of distance education during covid-19 pandemic: Egypt and Morocco as case study. *Technium Social Sciences Journal* 45, 127-141.
- Çakmak, K. (2022). Köy okullarında görev yapan fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve görüşleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Çelebi Yardımcı, N. (2022). Fen bilimleri öğretmenlerinin Covid-19 pandemi sürecinde yürütülen uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi (Van ili örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Çetin, H. (2022). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutum, özyeterlik ve motivasyonlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Çetinkaya M. (2023). Sınıf öğretmenlerinin internet kullanım özyeterlik algıları ve uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
- Demir, T. (2021). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğretmen ve öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Demir, S. (2023). Pandemi sürecinde ortaokul matematik öğretmenlerinin dijital okuryazarlık özyeterlikleri, e-öğrenmeye hazırbulunuşlukları, teknolojik kabul düzeyleri ve uzaktan eğitime karşı tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Demirden, K. (2022). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen motivasyonları ile uzaktan eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Demiröz, U. (2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve dijital okuryazarlık durumlarının incelenmesi: Bursa ili örneği, arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Deniz, S. ve Bağçeci, B. (2022). Investigation of teachers' attitudes towards distance education in terms of various variables, *E-International Journal of Educational Research*, 13(6), 45-64. DOI: <https://doi.org/10.19160/eijer.1168784>

- Dölek, P. (2022). Covid-19 sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi (Elazığ ili örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Düzgün, S. (2021). Teachers' attitudes toward Turkey education informatics network during the distance education period in the Covid-19 pandemic. *International Journal of Progressive Education*, 17 (5), 102-118.
- Erten, P. (2022). Attitudes and evaluations of the teachers towards distance education during the COVID-19 pandemic. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 13(1), 112-144.
- Glass G. (1976) Primary, secondary, and meta-analysis of research. *Educational Researcher*, 5 (10), 3-8.
- Goudeau, S., Sanrey, C., Stanczak, A., Manstead, A. ve Darnon, C. (2021). Why lockdown and distance learning during the COVID-19 pandemic are likely to increase the social class achievement gap. *Nature Human Behaviour*, 5, 1273-1281.
- Güney, İ. (2021). Öğretmenlerin bilişim teknolojileri öz yeterlik algıları ile uzaktan eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gürsül, N. (2022). İlk okuma yazma öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları, karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ismık, N. (2022). Coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adaylarının pandemi (covid-19) sürecinde uzaktan eğitime karşı tutumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- İşman, A. (2005). *Uzaktan eğitim*. Öğreti Yayınevi: Ankara.
- Kara, T. (2022). Beden eğitimi öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Elazığ ili örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Kara Keser, İ. (2022). Covid-19 sürecinde birinci sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının, yeterliklerinin ve görüşlerinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Karademir, L. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları, mesleki motivasyonları ve örgütsel iletişim iklimi düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Karagöl, M. (2023). Covid-19 pandemi sürecinde öğretmenlerin mesleki kimlik algıları ve uzaktan eğitime yönelik tutumları ile okul kültürü arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Karagül, S. ve Şen, E. (2021). Turkish teachers' attitudes towards distance learning during the Covid-19 pandemic. Erişim adresi: <https://ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/0/45973>
- Karalar, H. ve Sidekli, S. (2021). Examining primary school teachers' attitudes towards distance education in the COVID-19 period. Erişim adresi: <http://ejes.eu/wp-content/uploads/2021/10/1.-Examining-Primary-School-Teachers-Attitudes-Towards-Distance-Education-in-the-COVID-19-Period.pdf>
- Kılıç, Y. (2022). Öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanım durumu ile uzaktan eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Koca, M. F. (2021). Pandemi sürecinde ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime karşı tutumları: Osmaniye ili örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.
- Koçak, S. (2022). Ortaokullarda görev yapan uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Koşan, D. (2022). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin tutumları ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Küçüker, M. S. (2021). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmelerini etkileyen faktörler ile uzaktan eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Bakia, M. ve Jones, K. (2010). *Evaluation of evidence-based practices in online learning: A meta analysis and review of online learning studies*. Washington DC: US Department of Education.
- Oswald, F. L. ve Plonsky, L. (2010). Meta-Analysis in second language research: choices and challenges. Erişim adresi: <https://www.cambridge.org/core/journals/annual-review-of-applied-linguistics/article/abs/metaanalysis-in-second-language-research-choices-and-challenges/C602E719CFA34B2BC426B68FA4560CAF>
- Özada, T. (2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Özkan, S. (2023). Ortaokul İngilizce öğretmenlerinin eğitim teknoloji yeterlilikleri ve uzaktan eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Rothstein, H. R., Sutton, A. J., & Borenstein, M. (Eds.). (2005). *Publication bias in metaanalysis: prevention, assessment and adjustments*. John Wiley and Sons: West Sussex.
- Şahin, U. (2023). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları, iletişim becerileri ve empatik eğilimleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Content analysis and application examples*. Epsilon Yayınları: İstanbul.
- Ulutaş, A. (2022). Türkiye'deki uzaktan eğitim uygulamaları ve öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Ülkü, S. (2018). İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yahşi, Ö. & Kırkıç, K. A. (2020). Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Erişim adresi: <https://turkishstudies.net/education?mod=tammetin&makaleadi=&key=46136>
- Yıldırım, İ., & Şen, S. (2019). The effects of gamification on students' academic achievement: a meta analysis study. *Interactive Learning Environments*, 1-18.
- Yumbul, E. (2021). Liselerde görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Yüceer, E. (2022). Sınıf öğretmenlerinin mesleki yenilikçilik eğilimleri ve uzaktan eğitime bakış açılarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

MUAMMER YÜKSEL

Cinsiyetin Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi: Bir
Meta Analiz Çalışması

Zülfikar, E. (2023). Covid-19 salgını sürecinde devlet okullarında çalışan lise öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile örgütsel bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.